

Byanalyse 2009

Delrapport: Den kendtes analyse

Byliv, service og kultur

Livsstile

Bymiljø

Byernes omgivelser

Byprofiler, image, brands

Job- og uddannelsesmuligheder

Demografi og flytttemønstre

Bybrug

► **Den kendtes analyse**

Region Syddanmark

Byanalyse 2009

Det der ikke kan måles

I de øvrige delanalyser i Byanalyse 2009 har vi været ude med målepinden og prøvet at sætte tal på tingene. Men det er ikke alt der kan måles. Hver by opleves og føles forskellig og byens identitet, udstråling og signaler varierer. Det påvirker os alle, men er svært at sætte ord på - at definere.

Men dette udefinerbare er ikke desto mindre meget væsentligt og fortjener opmærksomhed.

For at komme lidt længere ind under huden på byerne er Jørn Duus Hansen blevet bedt om at foretage en rejse i Region Syddanmark og se på de otte største byer og på Flensburg med den professionelle livstils- og brandingeksperts øjne.

Neden for følger hans personlige fortælling om denne rejse. Som det vil fremgå er det en subjektiv fortælling, og anderledes kan det ikke være når det netop handler om det udefinerbare. Fortællingen er derfor heller ikke udtryk for Region Syddanmarks oplevelse af de syddanske byer.

En og anden vil nok undervejs i sin læsning spærre øjnene op og tænke, at det der kan jeg slet ikke genkende - det er da for galt! Når og hvis det sker, så er det at refleksionen træder ind - den refleksion der kommer af en undren over, at sådan kan man åbenbart også opleve tingene.

Fortællingen neden for skal heller ikke stå alene, men ses sammen med de øvrige delanalyser som en mangesidet beskrivelse af de større byer i Region Syddanmark.

God læsning og god rejse!

HVAD ER EN REGION?

Hvem er du og hvor kommer du fra?

Som dansker tænker vi i landsdele, egne, byer, områder og steder. Ingen besøger eller bosætter sig i en region eller i en kommune for den sags skyld. Der er tale om administrative enheder, mange gange lidt tilfældigt afgrænsede. De største kommuner tager dog altid afsæt i en by og har byens navn som kendemærke. Regionerne har taget navne efter landsdele, som man måske nok kan identificere, men de bruges ikke i dagligsproget. Ingen siger, at de bor i Midtjylland eller Syddanmark eller på Sjælland.

Vi bor i byer (for det meste). "Jeg kommer fra Ringkøbing", kan man fortælle. Og kun hvis nogen spørger, hvor den ligger, siger man: "I Vestjylland, tæt på Vesterhavet". Ordet Midtjylland ville være fuldstændig misvisende og få de fleste til at tænke på Silkeborg.

Skal vi på ferie foregår det omvendt. "Vi skal til Sønderjylland", svarer man, og først hvis ens samtalepartner spørger, "hvor henne?", kommer der måske et par bynavne, hvis ikke man bare siger "grænselandet". Men (Region) Syddanmark? Der skal ingen hen. Alle ville blive forvirrede. Er det Lolland, Ærø, Sydfoyn, Marsklandet, Als eller noget helt sjette?

Provinsbyen eller købstaden er det afgørende. Det er identifikationen. Også, hvis man bor i landsbyer eller ude på landet. "Jeg bor i Christiansfeld, lige midt mellem Kolding og Haderslev", siger man, fordi man ved, at ingen kender denne ellers smukke landsby - bort set fra mennesker, der taler samme dialekt som én selv. Så siger man bare, Christiansfeld.

Placering	Kommune
3	Kolding
18	Middelfart
24	Fredericia
32	Vejle
40	Odense
47	Esbjerg
52	Svendborg
66	Haderslev
89	Sønderborg

Figur 1: Årets erhvervskommune 2009.

Kilde: Børsen 2.2.2010

Det mørke Jylland

For et hovedstadsmenneske er især Storebæltsbroen, men også Lillebæltsbroen, magiske grænser. (Det er de også for alle andre danskere, men vinklingen i dette oplæg er Hovedstad-provins). Fyn og Jylland fremmede lande, medens Sjælland nærmest er det samme som hovedstaden.

Vi skal ikke her beskæftige os meget med københavnernes fordomme om Jylland og Fyn, for sådan er det altid med eksotiske steder. Der skabes alle mulige mere eller mindre drilske billeder af de indfødte og deres mærkværdige landsdele. Hvis man skal til Jylland kan Fyn overstås på tre kvarter, det er en slags trædesten på vejen over til det mørke Jylland, som vi siger. Skal man derimod til Fyn, springer Odense og - hvis man er fra tiden, hvor man lærte remser i skolen - resten af byerne langs kysten straks ind på hjernebarken i nydelig rækkefølge. Fyn er en perlekæde af byer med små idylliske bindingsværksgårde og mange store Herregårde i midten - tilsat passende blandinger af H.C.Andersen, Carl Nielsen og Johannes Larsen. Punktum.

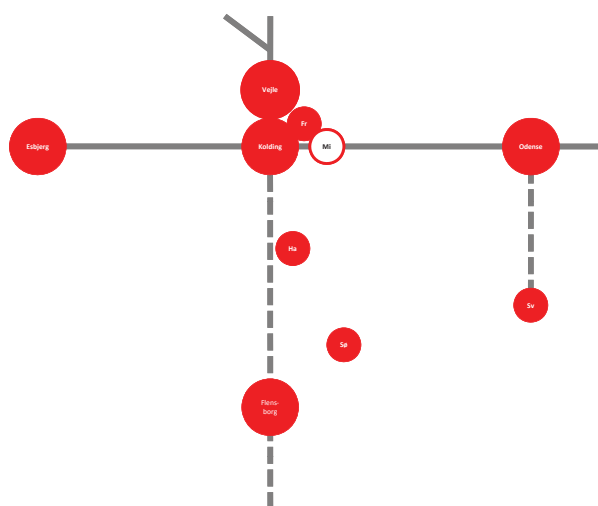
Jyllands trafikale hjerte befinder sig i motorvejskrydset (eller på stationen) i Fredericia. Skal man nord- eller sydpå? Ud af eller ind i Hundredekilometerbyen?

Hundredekilometerbyen eksisterer ikke i ret mange danskeres bevidsthed. Den strækker sig fra Kolding i syd til Randers i nord, ca. 100 km. langs motorvejen. Deraf navnet, som er opfundet af sociologen Henrik Dahl - se bogen "Den usynlige verden". I faglige kredse kaldes den DØM, Den Østjyske Millionby.

Medens hovedstaden er en klassisk europæisk by med ét klart, stort centrum, så er Hundredekilometerbyen nærmest amerikansk, a la Los Angeles. Der er mange centre og mange relativt små byer med deres egen historie, omringet af endeløse forstadskvarterer og ekstreme mængder af industrikvarterer. Alt sammen i ét rod, som var det hele hældt ned fra himlen. Amerikanerne kalder den slags suburban sprawl, bymæssigt roderi. Kører man ad motorvejen mod nord, mærker man denne nye storby tydeligt. Og som Henrik Dahl udtrykker det, "lige meget, hvor man befinder sig i Hundredekilometerbyen, møder man altid en varevogn fra den anden ende af byen". Ser man på sidste 10-15 års byudvikling, tegner Hundrede-kilometerbyen sig tydeligere og tydeligere. Og udviklingen fortsætter. (Se bl.a. Weekendavisen, 5.2.2010). Der bygges stadig industri langs den østjyske motorvej og dens sidespor. Pendlingen i denne jyske hovedstad er i stadig vækst. Befolkningen stiger. Hundrede-kilometerbyen suger, ligesom København, megen kraft ud af Jylland (og Vestfyn).

Helt aktuelt har dagbladet Børsen foretaget en analyse af "Årets erhvervskommuner". Det fremgår med ualmindelig stor klarhed, hvad der her menes med Hundredekilometerbyen - set i relation til de andre byer, der indgår i dette oplæg (se figur 1). Når Hundredekilometerbyen nævnes her, hænger det sammen med de indledende bemærkninger om regioner. Hundredekilometerbyen har den uforskammethed at befinde sig i hele to regioner (Syddanmark og Midtjylland). Men det er tydeligt, at der ikke er nogen planmæssig samordning mellem de to regioner om denne nye storby. Vi lader bare som om den ikke eksisterer. Men udviklingen raser videre. Byens 17 kommuner tumler rundt i intern konkurrence, for ikke at sige splid. Det risikerer at blive en planmæssig boomerang om ikke så mange år.

Kører man derimod mod syd i Fredericia, skal man straks igen tage stilling i Kolding. Drejer man til højre lander man hurtigt i Esbjerg og Sydvestjylland. Kører man lige ud rammer man Flensborg - og Europa. Undervejs møder man afkørslerne til Haderslev, Aabenraa og Sønderborg - og endnu mere eksotiske byer som Ribe, Christiansfeld, Vojens og Tønder. Men nu er der ikke tale om sammenhængende bydan-
nelser langs motorvejen fra Kolding til Flensborg (eller mod vest til Esbjerg). Man kører nu gennem landskaber, landbrug og landsbyer for at nå til frem til byerne, som alle er ægte og selvstændige og ikke en del af noget større. Motorvejene er også meget mere tomme for randbebyggelser end nordpå og virker i det hele taget anderledes provinsielle (i ordets dejligste betydning). Man er væk fra storbyen og dens "moderne" liv. Det hele virker mere "som i gamle dage", og ikke engang når man kommer til Flensborg, indtræder følelsen af metropol på noget tidspunkt, selvom Flensborg tydeligvis er

Figur 2. Det mentale landkort.

Kilde: Jørn Duus

Figur 3. Overblik over Bilka og McDonalds i Danmark.

Kilde: Bilka's og McDonalds hjemmesider.

i kategori med Odense, Kolding, Vejle og Esbjerg.

Det (mit) mentale landkort på denne tur mod og rundt i det sydlige (motorvejs) Danmark ser ud som vist i figur 2. Der er tale om fire (stor)by-klumper og så alt det andet - udenfor. Dette kan også illustreres af, hvor nogle af de rigtig "hårde drenge" i erhvervslivet finder det betimeligt at lokalisere sig. Læg mærke til, at trekantområdet har 2 Bilka'er og 6 McDonalds (se figur 3).

Udenfor motorvejene

Man kommer ikke uden om det. Motorvejene har ligeså dynamiske effekter på landet, som jernbanerne havde i gamle dage. Motorvejsnettet skaber enorme lettelser for transport, pendling og fritidsaktiviteter. Og dermed for bosættelse, erhvervsliv, kulturaktiviteter og turisme. (Hvilket enhver københavnere opdager i Hundredekilometerbyen, hvor hans fordomme om "tomme jyske motorveje" bliver sat på så hård en prøve, at han ikke vil finde sig i kun to spor helt til Århus).

Men alt dette sker kun, hvor der er motorveje så nogenlunde tæt på.

Udenfor foregår bemærkelsesværdige ting i disse år. Store dele af Nordjylland, Vestjylland, Sønderjylland, Sydfyn og Lolland-Falster mærker udviklingen (eller rettere mangelen på samme) og befinder sig pludselig i "udkantsdanmark". Landsbyer sygner hen, stationsbyer har det vanskeligt, visse provinsbyer ligeså. Der mangler kvalificeret arbejdskraft, de unge flytter bort for evigt, gennemsnitsalderen stiger, uddannelsesniveauet falder, de sociale problemer vokser, ejendomspriserne dykker, levestandarden ligeså. Hvilket ikke

Byanalyse 2009

	Region Midtjylland	Region Syddanmark	De 8 bykommuner	Resten af Region Syddanmark
Grunduddannelse	29,4%	31,6%	30,5%	33,3%
Gymnasial uddannelse	8,0%	6,0%	7,1%	4,1%
Erhvervsuddannelse	31,0%	32,3%	31,2%	34,1%
Videregående uddannelse	22,4%	20,2%	21,7%	17,8%

Figur 4: Højest gennemførte uddannelse 2008 (andel af befolkning over 20 år).

Kilde: Danmarks Statistik.

betyder, at de, der er blevet tilbage i områderne, ikke holder af at være der. Slet ikke, men det oplever sig i stigende grad som "usynlige" i deres eget land.

Det er det moderne (stor)byliv, der trækker og tiltrækker. Mennesker med trang til storbyens moderne livsstilsformer suges ud af yderområderne. Som derefter præges af en mere og mere traditionel livsstil. Det er globalt overfor lokalt, internationalt overfor nationalt, eksotisk forbrug overfor basalt forbrug, kulturel diversitet overfor forsamlingshus, byliv overfor landliv, mobilitet overfor stilstand, iPhone overfor 45-knallert, udvikling overfor afvikling, mangfoldighed overfor mangelfuldhed, netværk overfor naboer og risiko overfor tryghed.

På den måde er landet og også Region Syddanmark delt i to

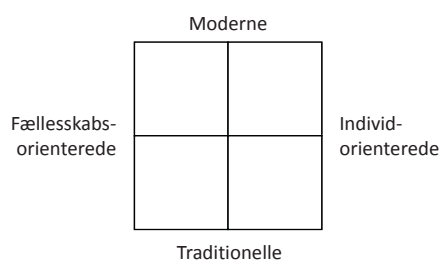
dele, hvis man skal tale sort-hvidt. Det moderne byliv overfor det traditionelle landliv. Man kan sagtens leve et traditionelt liv i byen og et moderne liv i yderområderne, men der er bare ikke så mange, der gør det.

For Region Syddanmark ser denne verden af livsstil ud som vist i figur 5, idet vi øverst viser den skematisk, der bruges til beskrivelse af livsstile.

Regionens indbyggere er klart overrepræsenteret blandt de traditionelle værdier, Fyn mindre end Jylland, hvilket alene skyldes Odense, der som stærk uddannelsesby har mange unge og mange akademisk uddannede indbyggere. Derudover er indbyggerne i regionen tydeligt mere traditionelt-individorienterede - igen med Fyn nærmere gennemsnittet for hele landet. At befinde sig i denne sydøstlige kvadrant

Figur 5: Livsstilsformer

Kilde: Index Danmark. 2009

Andel af befolkningen i de fire livsstilsformer

Danmark	Region Syddanmark	Region Syddanmark Jylland	Region Syddanmark Fyn
25%	20%	18%	23%
25%	24%	24%	23%
25%	26%	27%	26%
25%	30%	31%	28%

Flere ældre (65+), færre yngre (20-29) Færre ældre (65+), flere yngre (20-29) Færre ældre (65+), færre yngre (20-29)

Figur 6: Er der mange yngre eller ældre?

Kilde: Danmarks Statistik

betyder groft sagt, at man går op i værdier som frihed, selvstændighed, nøjsomhed (eller sparsommelighed) og at man skal klare sig selv. Man er ikke så meget for formynderi, kommunale ordrer, mærkelige fremmede skikke og den slags. At være traditionel individorienteret betyder, at man befinder sig langt fra befolkningen i hovedstaden, hvor der er en meget stor overvægt af moderne-fællesskabsorienterede.

Et par eksempel, der understreger denne forskel - både indenfor regionen og til resten af Danmark.

Alder spiller en rolle for livsstilen. Der er flere unge end ældre, som lever "moderne" - og fællesskabsorienteret. Se de større byer.

Politik indikerer også noget om livsstil. De borgerlige partier tiltrækker især de individorienterede, rød stue de fællesskabsorienterede. Partier som DF har relativt mange vælgere blandt de traditionelt-individorienterede. (DF står meget stærkt i alle regionens otte byer). SF har især fat i de moderne-fællesskabsorienterede, medens De Konservative tiltrækker moderne-individorienterede. Socialdemokraterne dækker bredt blandt alle fællesskabsorienterede, medens Venstre tilsvarende er bred blandt alle individorienterede. Ved folketingsvalget 2007 vandt "blå stue". Her er tallene for dette oplægs otte danske kommuner, indekseret, så høje tal betyder stor overvægt til blå stue, lave indekstal det modsatte.

Der er meget store forskelle i kulturforbruget mellem de moderne-fællesskabsorienterede og de traditionelt-individ-

Figur 7: Blå eller rød stue? Index-tallet udtrykker i hvor høj grad byen afviger fra landsgennemsnittet ved sidste Folketingsvalg, som er 110.

Kilde: Danmarks Statistik

orienterede. For regionens to områder ser det således ud som vist i figur 8.

Det er ret tydeligt, at medens Fyn (med mange moderne-fællesskabsorienterede) er på eller over gennemsnittet for næsten alle kulturelle aktiviteter, ser det helt modsat ud for Syddjylland. Hvis man her kunne trække Odense ud af tallene for Fyn, ville forskellene blive endnu mere markante. Endelig kan man se på biltætheden. Her spiller to forhold ind. For det første er biltætheden altid høj i landets yderområder (mangel på og lyst til at bruge kollektive transportmidler). For det andet er traditionelt-individorienterede altid meget mere vilde med biler end moderne fællesskabsorienterede, der både af politisk korrekte og praktiske grunde ikke er så positive

Maler man med bred pensel, kan man kun betegne Region Syddanmark som en lidt skizofren del af landet. Mod nord i trekantområdet og til dels i Odense og Esbjerg har man fat i det moderne storbyliv med det yderste af neglene. Mod syd (og især vest) leves et langt mere traditionelt "udkantsdanmark"-liv. Flensborg er ingen undtagelse i dette billede, hvilket vi senere skal vende tilbage til.

Man kan (matematisk) lave en beregning, der placerer landsdelene som prikker på livsstilskortet. Igen ser man (figur 10), at Fyn ligger meget tæt på det nationale gennemsnit, altså lige i midten, medens Syddjylland er markant traditionelt-individorienteret.

Ingen af delene er udtryk for nogen form for karaktergivning. Blot en konstatering.

Byanalyse 2009

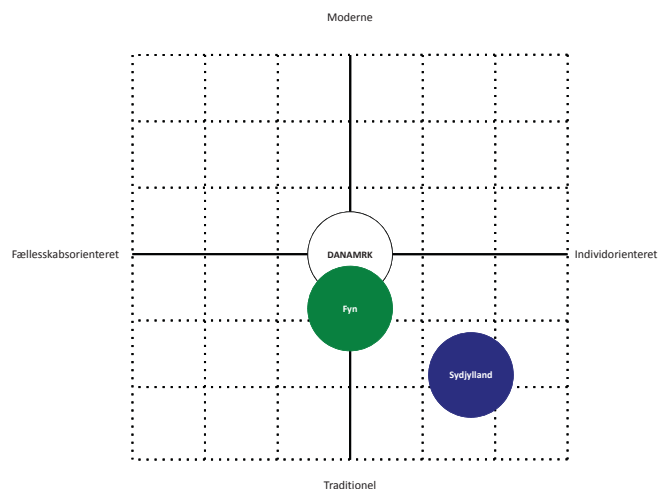
Figur 9: Antal personbiler pr. 1.000 husstande.

Kilde: Danmarks Statistik 2009

Mennesker og regioner

En og anden kunne tolke ovennævnte konstateringer som om et moderne storbyliv er bedre eller mere attraktivt end et traditionelt liv i yderdanmark. Sådan er det på ingen måde.

Mennesker er ikke bedre, fordi de ustandselig drikke CafeLatte, kører i el-biler, klæder sig udfordrende, snakker højt, betragter verden som deres egen, har 150 venner på

Figur 10: Landsdelene på et livsstilskort.

Kilde: Index Danmark. 2009

FaceBook, er på nettet 24-7 via en smartphone, er med i utallige projekter, spiser med hjernen, løber hver morgen, middag og aften, ikke kender til blå mandag, kun blå fredag eller holder weekend i Madrid.

Mennesker er mennesker. Pointen i livsstilsbetragtninger er ikke at give karakterer eller dømme, men alene at konstatere forskelle. Og der er forskelle mellem danskernes levevis og livsstil. Forskelle, som enhver kommune eller region må tage endog meget alvorligt.

Figur 8: Kulturforbrug

Kulturforbrug i.f.t. landsgennemsnit	Syddjylland	Fyn
Større	Debat, foredrag Akvarium Lokalhistorisk arkiv	Cirkus Zoo Historiske bygninger Museum (ikke kunstmuseum) Kunstudstilling Bibliotek Klassisk koncert Lokalhistorisk arkiv
Gennemsnitligt	Forlystelsespark/Tivoli Rytisk koncert Zoo Teater Bymiljøer Museum (ikke kunstmuseum) Bibliotek Klassisk koncert	Biograf Forlystelsespark/Tivoli Bymiljøer Teater Rytisk koncert Kunstmuseum Oplevelsescenter Debat, foredrag Akvarium
Lavere	Cirkus Biograf Historiske bygninger Kulturlandskaber Fortidsminder Kunstudstilling Kunstmuseum Sportsarrangementer Oplevelsescenter	Kulturlandskaber Fortidsminder Sportsarrangementer

Kilde. Danmarks Statistik

Byanalyse 2009

Hvad betyder det, at Region Syddanmark "mangler" næsten 60.000 indbyggere, der er moderne fællesskabsorienterede, men til gengæld har over 60.000 "for meget", der er traditionelt individorienterede? Er der i øvrigt forskel fra by til by? Kan man som kommune eller region gøre noget ved det, hvis man ønsker en anden befolknings sammensætning? Eller skal man gøre en dyd af nødvendigheden?

Men vigtigst af alt. Hvem gider leve i et land, hvor alle regioner, kommuner og byer vil det samme og til sidst ender med at være nøjagtig lige - gennemsnitlige? Det er forskellene, der gør det værd at se på i et land. Ikke lighederne.

IND TIL BYEN

Hvad vi ser og ikke ser

"Ribe er en fantastisk dejlig by", siger de fleste, der har besøgt den.

Men de har ikke besøgt byen, kun dens centrum med domkirken, de smalle gader, gamle huse, sluserne og måske Vikingemuseet. De har set 500x500 meter, en meget lille del af Ribe, men kan alligevel udtale sig med en vis vægt. Hvor blev rensningsanlægget, parkeringspladserne, erhvervsområderne, genbrugspladsen, stationen, benzintankene, sygehuset, butikscentrene, skolerne, svømmehallen, fodboldbanen, vejene, etageejendommene eller villakvartererne af?

De eksisterer ikke. Det er "ikke-steder", kunne man sige. De er der bare. Men vi gider ikke tage på udflugt til den slags steder. De er grimme eller i hvert fald ikke noget, mange anerkender. Og så er de jo også ens fra by til by. Hvad skal vi dér? Det er jo ligesom hjemme i Esbjerg. Slår man op i hvilken som helst turistguide gælder det

Figur 11: Attraktioner i regionen.

Kilde: Plan Discover Explore 2008

samme. I Politikens bog om Sønderjylland omtales eksempelvis Haderslev på hele 10 sider. Men kun centrum og mest af alt domkirken, ikke et ord om resten af byen. Sådan er traditionen, og godt for det. Som by kan man lære meget af, hvordan andre ser på én. Tag f.eks. de lidt arrogante franskmænd og deres Michelin Rejseguide (Plan Discover Explore 2008). De har faktisk ikke så lidt rosende til overs for regionen (se figur 11).

Men for den, der bor i byen, er det helt anderledes. Naturligvis er bykernen velkendt for enhver, men de bruger den måske ikke særlig meget - og i hvert fald stærkt varierende. For dem er centrum bare en del af byen. De står op og kommer hjem til deres villa, rækkehus eller lejlighed. De bringer børn til og fra alverdens aktiviteter, der stort set aldrig foregår i centrum (bortset fra måske danseskolen). De pendler og arbejder måske i et industri-kvarter i nabobyen. De køber ind i det store butikscenter ved indfaldsvejen, bruger fritiden på sportspladsen, tager til genbrugspladsen, biblioteket, ud i naturen, ordner have eller sidder bare og gløder på naboens hæk eller altan.

For dem er byen *alt det andet*.

Man skulle mene, sådan logisk set, at når hovedparten af befolkningen således har et nogenlunde ens liv mellem forstæder, arbejdspladser, centre og fritidssysler, ja, så kunne de bo i en hvilken by som helst. Disse "ikke-steder" er jo som sagt ens overalt.

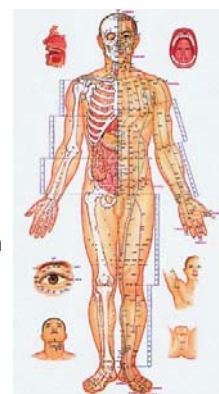
Eller er de? Er der alligevel under denne rationelle beskrivelse af byboerens dagligdag noget andet, der tæller? Er byer forskellige, selvom de på 90% af deres areal er helt ens? Er det helt ligegyldigt, hvordan byen er sat sammen? Eller ligger i landskabet? Eller møder den besøgende? Eller opleves og mærkes?

Nej, det er ikke ligegyldigt.

Byen som personlighed

På den ene side er alle byer altså stort set ens. Ligesom mennesker er det. Alle mennesker har krop, hoved, hjerte, arme, ben, pulsårer, muskler, øjne, ører, stemme og så videre. Altså egenskaber, som kan måles og vejes og beskrives fornuftigt. Der kan være afvigelser, men i store træk er alle mennesker identiske på dette fysiologiske niveau.

Det samme med byer. Man har huse,

Byanalyse 2009

veje, gade, stier, grønne områder, butikker, skoler, børnehaver, erhvervsliv, centre, spisesteder, kultursteder og kystlinjer, som alt sammen kan optælles og tabelleres. Og derefter beskrives i et nøgternt og køligt sprog.

Det er den samme slags beskrivelser, man findes i ejendomsægler-annoncer og på mange kommunale hjemmesider: 1,3 km til skole, 500 m til strand, 100 m². pool, 800 meter gågade, etc. En form for varedeklarationer, skrevet med småt og i et tørt, men troværdigt sprog. Men mennesker er ikke rationelle.

Kun de færreste vender en pakke frosne bønner og læser varedeklarationen, før de beslutter sig for at købe varen. Ingen vælger hus efter afstanden til hospitalet eller den kommunale skatteprocent, de vil se huset, beliggenheden og især det område, huset ligger i. Passer det til dem? Bliver de forført? Bor der mennesker i området, de ikke kan lide eller hvis livsstil er dem direkte imod?

Nu er det selvfølgelig ikke sådan, at egenskaber som skoler, børnehaver, strande, skatteprocenter o.s.v. er ligegyldige, absolut ikke. De er nødvendige, når man skal bedømme et sted, en by eller et område. Men de er bestemt ikke tilstrækkelige.

Igen kan man sammenligne med mennesker. Vi ved selvfølgelig, at mennesker fysiologisk set er nogenlunde ens, men så stopper det også. Det er kroppen, ansigtet, påklædningen, stemmelejet, blikket og meget andet hos vore medmennesker, vi tager stilling til og bedømmer. Og som giver os et billede af den person, vi står overfor.

På nøjagtig samme måde er byer forskellige af alder, køn, udseende, klæder, udstråling, stil, energi, spændstighed, gæstfrihed, underholdning, smag og meget andet, der ikke kan beskrives klart.

Man "mærker" byen. Ikke nødvendigvis bevidst, men alligevel. Passer den til en? Hvordan er dens personlighed? For byen er, som mennesket, en personlighed.

Men ikke nok med det. Som besøgende ser vi også - mere eller mindre ubevidst - på byens indbyggere, dem vi møder undervejs eller måske endda taler med. Er der mange, der ligner en selv? Eller det modsatte? Det spiller en ret afgørende rolle for eksempelvis bosætning i villakvarterer, men også i byer. Moderne mennesker vil helst bo sammen med nogle, der ligner dem selv (se bl.a. Ugebrevet A4, 15-04 02 Nr.2).

"Jeg besøgte for et par år siden en provinsby i det nordvestlige Jylland. Jeg vandrede rundt i mange timer og nød byens udvikling i forhold til dengang i 70'erne, hvor jeg boede der i nogle måneder. Men på ét område var der sket noget mærkbart. Andelen af overvægtige mennesker var eksploderet. Og pludselig var jeg i gang med at tælle grill-barer, pølsevogne, fast food restauranter og så med nye øjne på supermarkedernes bugnende hylder med færdigretter, svinekød, fede saucer og hvidt brød. Hvorefter byen var blevet en ganske anden. Her ville jeg ikke kunne bo, tænkte jeg. Og blev flov".

Hvem er jeg?

Man kan ikke udelukke sig selv og være fuldstændig objektiv, når man besøger, kigger på og prøver at sætte sig ind i en by, man ikke kender voldsomt godt. Der findes mange danskere, for hvem Ribe ikke er et besøg værd, de foretrækker så langt en weekend i Rødby inkl. Lalandia. Der findes en del danskere, som hellere vil skifte erhverv end bosætte sig i Hjørring - for ikke at sige Ringkøbing (Skat) eller Hobro (Tinglysning). Og der eksisterer utallige danskere, for hvem København er det tætteste, man kommer på kinesisk vandtortur.

Byanalyse 2009

Sådan er det. Heldigvis. Vi er ikke enige. Ganske vist er den sidste gruppe ikke i vækst, flere og flere vil til hovedstaden eller Hundredekilometerbyen, men andre byer klarer sig da, selvom der er store forskelle

I det følgende er der således tale om en subjektiv bedømmelse af 9 byer. Ganske vist er alle områder af de forskellige byer besøgt, bestemt også det, jeg ovenfor kaldte ikke-steder, men alligevel er man farvet af sin alder, uddannelse, hjemsted, livsstil og smag.

Metoden har overalt været den samme. Udefra og ind. Ved at køre ind til byen fra alle indfaldsveje får man et blik for, hvordan byen siger velkommen til den besøgende. Ved at føjte rundt i alle slags boligkvarterer får man et indtryk af byens udvikling fra borgerskabskvarterer med dyre villaer, over 50'er-kvarterernes funktionærvillaer og 70'ernes typehusene, til "velfærds-kvarter" med almene boligblokke. Ved at besøge industrikvarterer opdager man en del om byplanlægning eller mangel på samme. Ved at se på sports- og fritidsområder kan man aflæse en del om bystyrets holdning gennem forskellige tidsperioder. Ved at besøge butikcentre opdager man byens opfattelse af central eller decentral udvikling af detailhandelen. Ved at besøge biblioteker, kulturinstitutioner og museer kan man aflæse en del om byens selvværd. Og endelig mærker man byens sjæl i centrum, om byen er stolt af sin fortid eller bare ser centrum som en af byens ligeværdige dele. Til sidst giver en tur rundt i byens omegn, til landsbyer og landområder, gode billeder af oplandsliv og de særlige beboelser, der foretrakkes af romantikere, kunstnere, heste-elskere, rodehoveder, rigmænd og mange andre spændende eksistenser, der jo også er en del af byen og dens liv.

Figur 12: Befolkningsvækst 2006-09.

Kilde: Danmarks Statistik

Beskrivelserne af byerne er ikke metodisk, men nærmest causerende. En fast systematik indikerer objektivitet, og det er der som sagt ikke tale om. De ord og billeder, der ses og læses i det følgende, er bestemt ikke evige sandheder, men skal opfattes som input eller rammer for diskussion. En diskussion om, hvad vi er for by og hvem vi måske er by for. Ikke beskrevet rationelt, men visionært, emotionelt og med ord, der kun gælder for lige præcist vores by. Alle byer er personligheder. Men ikke alle byer ved det, har måske glemt det. Eller har måske ikke lige gjort sig anstrengelser for at finde ud af det.

Byerne på kryds og tværs

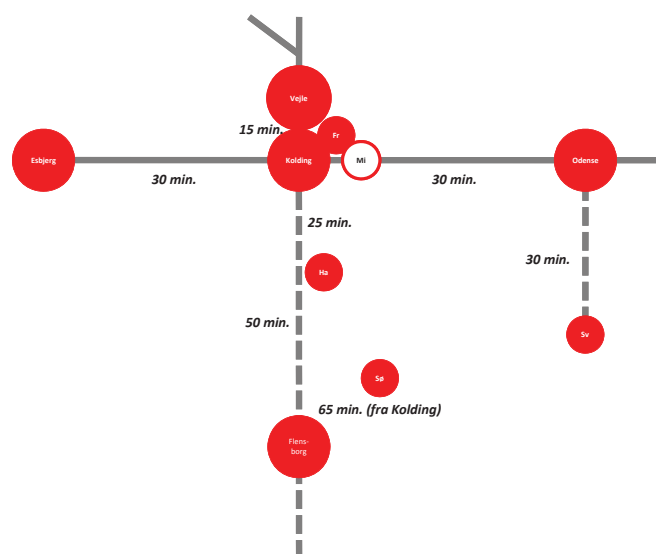
Bortset fra Sønderborg kan alle byer betegnes som motorvejs- og jernbanebyer. Det gør dem særlige, fordi det giver dem alle enorme lettelser for varetransport, pendling og kørsel til og fra fritidsforhold. Og det betyder, at samkvemmet mellem byerne er blevet langt mere effektivt. Motorvejene samler. Og, som vi har været inde på, udskiller de randområderne.

Kørselsafstandene ser således ud, og det er bemærkelsesværdigt, at der er længere fra Kolding til Sønderborg end til Flensborg. Afstanden mellem de fire byer i trekantsområdet er så lille, at den kun kan sammenlignes med - bykørsel. De kørselsafstande, der her er tale om, vil for et hovedstads-menneske (eller et Hundredekilometerby-menneske) uden videre blive betragtet som passende, hvis man er pendler. Op til en time hver vej er ok, over en time anses for besværligt. Oveni er trafikmængden på regionens motorveje ikke rigtig voldsom (hvis man ser bort fra Odense-Vejle i myldretiden). Det er endda meget let at komme fra by til by i området. Man kan uden videre bo i Haderslev og arbejde i Esbjerg, bo i Kolding og arbejde i Flensborg eller bo i Svendborg og pendle til Odense.

Det betyder noget afgørende, nemlig at de 3 små byer (Haderslev, Sønderborg og Svendborg) måske med fordel kunne se sig selv som bosætningsbyer - i stedet for (som alle kommuner i landet) at kæmpe indædt og ofte forgæves om at få nye arbejdspladser til byen. Det er, som vi skal komme ind på, da også disse 3 små byer, der kan byde på meget store herlighedsværdier for deres indbyggere - fritid.

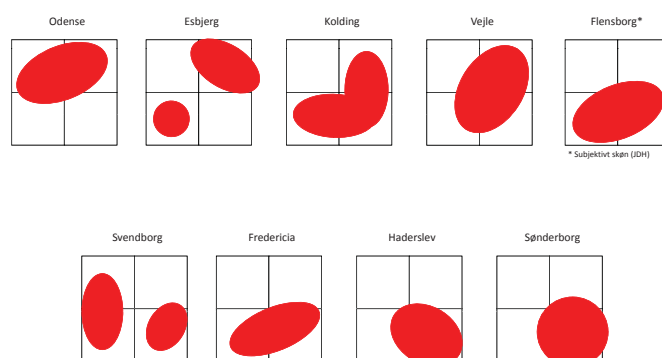
De 4 store byer (Odense, Esbjerg, Flensborg og Vejle+Kolding+Fredericia) er derimod helt indlysende lokaliteter, hvor der er stor logik i at etablere virksomheder og institutioner. At den ene af disse fire byer udgør sydspidsen af Hundredekilometerbyen giver den en afgørende førerplads - jfr. Børsens analyse.

Byanalyse 2009

Figur 13: Køreafstande i tid mellem byerne

Hvor "buler" byerne ud?

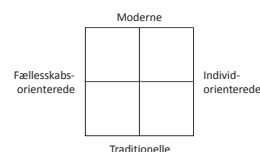
Figur 14: Det 8 byer på livsformskortet.

Kilde: Index Danmark. 2009

De 4 store kunne betegnes som energibundter. Ikke på samme måde, men alligevel. Esbjerg er off shore m.v. til gavn for hele landet. Kolding m.fl. og Odenses mange virksomheder ligeså, medens Flensborg (lidt flabet sagt) bl.a. lever af at eksportere billige dagligvarer til Danmark. Vi er i produktionsdanmark, kunne man sige, langt fra centraladministrationen, men tæt på det private erhvervsliv, der er forudsætningen for velfærdsstaten. Det er privat erhvervsliv, arbejde, bundlinier, investeringer, management og stordrift - ikke lige tydeligt i alle de fire store byer, men klart nok. (Dette sort-hvide udsagn betyder jo ikke, at de 3 små byer er uden erhvervsliv, men her er bare noget andet på spil).

De 3 små byer kunne kaldes åndehuller. De er alle usædvanligt smukt beliggende, og der er og kunne skrives sange om og males malerier af de udsigter (og indsigter fra vandet), man oplever her. Selvfølgelig mangler de ikke energi, men byerne giver stor lyst til at falde ned, falde hen, nyde synet eller bare smøle rundt og lade sig indfange af stemningen. Ingen by uden mennesker. Vi var ovenfor inde på, hvordan Region Syddanmark adskiller sig fra resten af landet, livsstilsmæssigt. Vi så, at Fyn et tæt på gennemsnittet for landet, medens Sydjylland "buler kraftigt ud" blandt traditionelt individorienterede værdier.

Men også her er byerne (naturligvis) forskellige. Figur 14 viser, hvor de enkelte byer især adskiller sig fra gennemsnittet, idet vi lige repeterer akserne på figuren:

Man skal lige være opmærksom på, at der er en vis usikkerhed på tallene for især de små byer. Men ellers er forskelle og ligheder til at få øje på. De store byer har alle overvægt af mennesker, der er moderne-individorienterede, hvilket groft set er lig med privat erhvervsliv og funktionærer, karriere og forandringslyst. De små byer har alle betydelige befolkningsgrupper blandt de traditionelt-individorienterede, hvilket igen er privat erhvervsliv, men også prisbevidsthed, en vis trang til uforanderlighed, nogen frygt for alt fremmedartet og en udtalt mistro til eliten (d.v.s. de moderne segmenter).

Bortset fra Odense har de andre store byer samt Fredericia og Svendborg et stort islæt af traditionelt-fællesskabsorienterede, som kort sagt har værdier, der kommer tæt på det klassiske socialdemokrati, man kunne sige arbejderkultur i bred forstand. Endelig kan man se, at kun Odense og Svendborg leverer en overvægt af borgere i feltet moderne-fællesskab, hvor rigtig mange har lange uddannelser, men af en art, der er sjældnere i det private erhvervsliv. Ikke mere om livsstil, men det er ikke nogen hemmelighed, at tallene har ligget i baghovedet under skrivningen af det følgende.

DE ENKELTE BYER

KOLDING

Hvis man tager turen gennem de lidt luvslidte landsbyer Agtrup og Sønder Stenderup, (som man ellers skulle tro ville være "gefundenes fressen" for visse typer velbjergede koldingensere), og kører videre ud til Løver Odde, bliver man lettere forvirret. I forgrunden oplever man en lille idyllisk plet med småbåde og småfiskeri og skov og fjord. Men kaster man et blik mod baggrunden, opdager man til sin overraskelse, at man er midt i en storby. Skærbækværket tårner sig op lige overfor og hele kystlinien fra Kolding over Skærbæk mod Middelfart og Fredericia er bebygget. Ikke nogen "brede bøge og saltens strand" her. Kører man over den gamle eller den nye Lillebæltsbro og videre mod Kolding opleves stort set det samme, lige meget hvorhen man kaster blikket. Vi er i en storby, en forholdsvis ny af slagsen viser byggestilen. Ser man nu på kortet, som her er Typografisk Atlas i 1:100.000, afsløres denne bys struktur. Dens fire gamle centre er markeret med sort - Vejle, Fredericia, Middelfart, Kolding. Alle ligger de ved vand. Mellem disse centre enorme mængder af industrikvarterer, især er Kolding så velforsynet, at man har måttet give dem kryptiske nummer-navne. Resten består af forstæder og forstæder og lidt landsby og en smule meget veltrimmet land, som vi fra storbyen ville kalde grønne områder.

Det er som at komme til Little Los Angeles. Kun ad den gamle Middelfartvej kan man ane fortiden, men ellers er det hele stort, for ikke at sige gigantisk. Kæmpe centre med alle de butikker, man finder i alle andre større byer plus lidt mere. Kæmpe industrier som starter allerede 6 km. fra centrum. Kæmpe villakvarterer, som strækker sig uhæmmet op og ned af alle skråninger, næsten alle med stor udsigt om end ikke til vandet så til hinanden, over å-dalen. Kæmpe havn, som ikke her er særlig tæt forbundet til byen, men lever sit eget (travle?) liv. Kæmpe kongrescentre, for Kolding ligger midt i landet og udnytter det til fulde. Kæmpe alting. Bortset fra centrum, som kunne være fantastisk, men virker lidt modløst og trykket. Mange af de mindre butikker, der findes i storcentrene, er også her, og man kunne spørge hvorfor. Cafélivet er der, men alligevel ikke rigtigt, selvom man har gjort sig anstrengelser omkring Banegårdspladsen. Bycentrum har ligesom ikke fundet sin plads i denne amerikanske storby jungle. Hvorfor skulle jeg tage derved? Selvfølgelig er der Slotsøen med Koldinghus, Slotsøbadet (fantastisk placering), Biblioteket (et besøg værd i sig selv), Kærlighedsstien (med fin udsigt til de rige på den anden side), det nye Nicolai kulturområde og mange restauranter af enhver kaliber, men der skal mere til, tror jeg, hvis Kolding

Centrum også for alvor skal være byens centrum.

Men det skal det måske ikke. Måske fungerer Kolding netop som Los Angeles med sine mange forskellige nedslag rundt om i byen, måske er der allerede sket det, vi har været inde på flere gange: Kolding er en del af en endnu større by. Som indbygger kan jeg ligeså godt handle eller bruge min fritid i Vejle eller Fredericia eller Esbjerg eller Odense (IKEA), for jeg er i ét og alt et moderne, mobilt menneske. Men Kolding er en smuk by. Selv havnen og industrikvartererne har deres arkitektoniske charme, tag bare rensningsanlægget ved Agtrup. Der er orden i sagerne og ikke megen grimhed tilbage i denne gryende metropol, selv meget lidt prunkløse bebyggelser har fået deres tur ud af industrisamfundet. Kolding er en ordentlig by. Der er styr over sagerne. Logik. Lidt drillende kunne man sige, at Kolding er som et fitness-center, men bestemt ikke et godt gammeldags sportsanlæg. Her er sundt, man kan lade op, maskinerne virker og smøres hele tiden, det hele er kropsligt på en moderne og sund måde. Det er management-kulturens arne, vi er i. Den nye funktionær, der er på hele tiden. Karrieren, fremtiden, målet mere end midlerne.

Byens historie og kulturliv anes, men er ikke det mest fremherskende. Nærmest en slags fernis over al denne effektivitet. (Designskolen, Biblioteket og Trapholt stikker selvfølgelig ud, men nærmest som en tillægsydelse, ligesom Bilka, kunne man sige). Kolding er først og fremmest (moderne) organisation, systematik, selvsikkerhed og mod. Kolding virker stærkt udadvendt, men er ikke forførende eller følelsesfuld. Og slet ikke anarkistisk eller overraskende.

Kolding er moderne **management og netværk**

En kultur oase i den travle by.

Byanalyse 2009

FREDERICIA

Hvis man ankommer til Fredericia med toget, stiger man ud i et temmelig gråt kvarter. Hvis man kommer fra nord, via den gamle Vejlevej, kører man lige gennem et energifelt. Tager man vejen fra Taulov er det hele så markkrigerisk med skilte og tilbud og plakater, at selv Dansk Blindesamfund og Jehovas Vidners bygninger bliver en lise for øjet. På turen gennem Erritsø lidt det samme, men så er man pludselig i havnen med etagebyggeri i baggrunden, oppe på bakken. Kun hvis man drejer fra ved Nørremark og kører langs vandet, oplever man en "normal" ankomst til en "normal" (provins)by.

Det er (igen) som at befinde sig i noget større. Byskiltene lyver, for der er også by før skiltene. Fredericia eksisterer selvfølgelig, men mærkes ikke i ankomsten med bil. Pludselig står der skilte mod "Centrum". Der burde stå "Fredericia Centrum", for man kan nemt føle sig usikker på, hvor i det store trekantområde, man befinder sig. Det varer til gengæld kun kort, for pludselig og markant tydeligt er man der. En vold! Danmarks Port, Nørre Port eller Kongens Port. Bastioner med smukke navne. Kanoner, krudt, grænsesten, soldater. Østerstrand midt i byen! En skarp grænse, hvor man med ét bevæger sig fra Los Angeles til en klassisk europæisk lilleby. Man stiller bilen, for i modsætning til Los Angeles er det selvmodsigende (for den besøgende) at bruge bil her. Man kan for resten heller ikke finde rundt, for ligesom New York er alle gader vinkelrette på hinanden. Man mærker den kølige militære planlægning. Kun Voldgaden, hvor man med nogen vanskelighed (heldigvis) har parkeret, buer en smule. Man mærker det med det samme. Alle mennesker kan lide at være her. Det er ikke bare et spørgsmål om at skulle købe ind eller noget andet praktisk. Man tager byen "på sig". Overalt, selv i de butiksløse gader, er der en stemning af samvær, menneskelighed og historie. Ikke noget man nødvendigvis tænker på, men man fornemmer det i hver en detalje.

Der findes butikscenter, sport, aktiviteter og meget andet udenfor Fredericia bykerne, men man oplever hurtigt, at bystyret her har valgt side. Centrum skal være centrum. For alle byens borgere (hvem de så er, Kolding, Middelfart, Vejle in mente). Et sted, hvor man gør sig stor umage med at lave det hele smukkere, mere spændende og endnu mere forførende. Det ses selv på en meget kold decemberdag, hvor Rådhuset er aldeles julet til på en måde, der heldigvis hverken er politisk eller arkitektonisk korrekt. For Fredericia bycentrum er ikke en nostalgisk museumskulisse, som er nervøs for nutiden (sådan som visse andre, gamle byer er

Man har gjort sig stor umage med belægninger. Det er ikke hvilket centrum som helst, man betræder.

det).

Det understreges i øvrigt også af havnen mod syd, hvor det hele igen bliver prosaisk. Svovlsyrevej! Havnen er ret energisk og ligesom i Esbjerg maskulin på den gode, gammeldags måde. Her arbejdes, her er skibe, der udlosses og containerne står i bunker. Man bliver faktisk en smule nostalgisk, for sådan var alle kystbyer i gamle dage. Mon det holder her ved Lillebælt? Kører Århus med skumsprøjtet? Under alle omstændigheder er Fredericia porten mod det rigtige hav - i trekantområdet. Fredericia har som alle andre byer sine ikke-steder, villakvarterer, etagebyggeri, industriområder, parkeringspladser og anonyme veje. Og som alle andre byer er det nemt at finde frem til, hvor det klassiske borgerskab har deres (ikke særligt store) revir, og hvor alle andre samfundsgrupper har deres. Men det virker alligevel lidt mere blandet i Fredericia, for pludselig kan der ligge plejeboliger midt i udsigten til Lillebælt eller en stor villa lige durk i gennemsnittet. Måske er det bare en fornemmelse, men man aner en vis mangel på klassedeling (undskyld dette 70-udtryk) i byområdet. Hvilket måske hænger sammen med, at her er kultur i bred forstand en del af byens identitet. Byen indgår i landets historie på en måde, som alle dannede mennesker kender, og som de fleste af byens borgere helt sikkert har inde på lystavlen og kan fortælle om, når der kommer besøgende. Det er den "stolthed", man kan mærke i centrum. Man er ikke bare en ældre by. Man er en særlig ældre by.

At Fredericia så også er en af de kommuner i landet, der bruger allerflest penge på kultur, virker derfor ikke spor overraskende. Meningen er ganske vist ret prosaisk, nemlig at tiltrække nye borgere med høj uddannelse, men det ændrer ikke på sagen. Her er kultur ikke en tilkøbsvare, men noget helt naturligt. En del af identiteten, som sagt. Fredericia er på én gang glamourøs og praktisk, overraskende og stille, kraftfuld og lille.

Fredericia er **arbejdsomhed og samfundssind**

Byanalyse 2009

VEJLE

Er man en inkarneret motorvejsfarer, er Vejlefjordsbroen ét af de steder, man absolut skal undgå i myldretiden. Der findes ikke noget sted udenfor København, der er mere befærdet, for ikke at sige belastet. Bliv væk.

Men det skal man ikke. Man skal nyde udsigten til byen. Ligesom man kan gøre det i Svendborg og Sønderborg. Eller man kan nærme sig Vejle fra ad en af de mange andre veje, dreje fra i Fredericia eller Horsens og køre udenom E45. Vejen langs sydsiden af Vejle Fjord er en af bedre. Man kommer lidt ud af Hundredekilometerbyen, lidt ud på landet, men der er altid en landsby med nybyggede villaer i det fjerne. Hvis man da ikke kører gennem Børkop, der kun kan betegnes som en industrilandsby, et absolut ikke-sted. Men man skal bare køre mod nord til Brejning og Kellers Park og den lille lystbådehavn dér for at opdage, at man nærmer sig en by med stor velstand. Og det er ikke sidste gang, man møder meget moderne arkitektur og meget fint restaureerede huse på turen rundt om og i Vejle.

Som i mange andre fjordbyer kører man også her nedad mod centrum. Men nu er man i superligaen med serpentineveje, næsten hårnålesving, udsigter, ned- og opstigninger i ét væk. Byen siger meget, meget velkommen. Men der er mildt sagt også industri her, som man naturligt må forbi. Også af slagsen, man kunne kalde suburban sprawl. Men der er megen monumental industribyggeri i og omkring Vejle. Man er her ikke bange for det moderne. Helt nye etageboliger midt i Grejsdalen, forsamlingshuse i Skibet og Jelling, skoler med personlighed, højhuse midt i byen (sic!), Lido biografene, Bryggen Butikscenter, Vejle Handelsskole, kontorhusene omkring havnen - for blot at nævne nogle af dem. Det moderne er så tydeligt, at det nærmest romantiske landskab omkring byen her får sit spektakulære modstykke.

Her er rigtig mange ikke-steder blevet til steder, (der bestemt er besøg værd).

Havnen er et kapitel for sig selv. Her mødes modsætningerne, fortid og nutid. Den gamle industrihavn eksisterer med sine kraner og jernbanespor og finurligheder, nærmest klondike, men mod nord har fritiden taget over med en kæmpe lysbådehavn og "Bølgen", som man tydeligt kan se fra broen. Mod vest er alt nyt, medens resten mere og mere bare er industri, for der er ikke mange skibe i denne smukt beliggende havn. (Sikkert heller ikke megen industri om 5-10 år). Vejle ligger ikke nær så godt for skibsfart som Fredericia.

Også forstæderne nyder godt af Vejles beliggenhed. Igen har så mange huse udsigt mod å-dalen eller vandet, at man som sjællænder bliver en anelse forpustet. Hvor bor de ikke-rige? Er der nogen? Det er alle af slagsen i Vejle som i de andre byer. Arbejderkvarterer, kvarterer for "lower middle", "middle" og alle andre sociale grupper i samfundet. Men der er mange dyre huse her. Bredballe blev for nylig udråbt til det næstdyreste boligområde i Danmark, og det ses. Igen er moderniteten i højsædet, selvom der bestemt også er gode islet af "nyrigdom", grænsende til pral. Men det er ok her. Det er ikke pinligt at vise, at det går én godt. Hvilket også ses af butikkerne i Bryggen butikscenter, på gågaden eller uden for byen, hvor en af Danmarks største Mercedes-forhandlere troner ud mod E45, medens en kæmpe butik med designermøbler læner sig op ad Fredericia-vejen, lige overfor Faktas hovedkvarter og tæt på McDonald. Vejle har valgt at gøre centrum til byens hjerte. Ganske vist findes der butikker udenfor bycentrum, men det er helt tydeligt, at "alt" foregår nede i byen, hvor der da også var ganske fyldt med mennesker en snekold mandag i januar. Man aner, at vejleborgerne er glade for deres by, den kan bruges til alverdens gøremål, man behøver faktisk slet ingen gøremål for at få en oplevelse. Teater, musik, udstillinger, kropslighed, gastronomi eller bare slendren rundt, hvor også de mere anonyme kvarterer i midtbyen giver gode oplevelser. At man som gæst kan bo på hoteller af alle niveauer, giver næsten sig selv - tænker man. Der er gang i den. Man bygger overalt, laver om, udsmykker og forandrer. Ikke bare for at forandre, ser det ud til, men for at gøre byen attraktiv for dens borgere. At man som borger oveni købet kan tage ud i byens fantastiske omgivelser og slappe af, trækker yderligere opad.

Vejle er **initiativ og overskud**

Havnen. Forfald og fornyelse.

Byanalyse 2009

ESBJERG

Man skal banke lige ind i Esbjerg, ad Motorvejen, ned over Gammel Ringvej og Østre Havnevej og så til venstre, direkte ned på havnen. Det giver den mest præcise og dramatiske oplevelse af denne store by, som er opstået og har udviklet sig helt parallelt med modernismen. (Den periode i historien, hvor løbende og hurtig forandring bliver en naturlig del af alle menneskers tilværelse, iflg. historikeren Søren Mørch). Havnen er lig med Esbjergs historie fra 1864, hvor landet mistede en port mod vest, over til fiskeriet til nu off shore og omegn. Findes der i Danmark nogen mere levende havn end her? Et sted, hvor fysisk arbejde i den grad springer i øjnene? Læser man sociologer og samfundsforskere, er de alle enige om, at vi befinder os i et videns- eller netværkssamfund, men her fortsætter industrisamfundet og lever i bedste velgående (ved siden af alle mulige andre slags samfund, naturligvis). Havnen her er derfor en rejse værd i sig selv, specielt for alle de, der aldrig har set store maskiner, kraner, arbejdstøj, muskler og stålskrog. At der så ligger en udmærket restaurant lige midt i det hele, gør ikke oplevelsen mindre. Gastronomi+sved! Hvad har de gang i her i byen? Man kan nu fortsætte sin tur mod nord, langs vandet, hvor man straks møder kæmpeskulpturen, der ikke kunne være andre steder end i denne by, enorm og påtrængende, lavet af en af vore mest muskuløse kunstnere. I denne del af byen møder man så pludselig en modernitet, der heller ikke ses så mange steder - samlet i et område. Funkishuse, postmoderne huse, avanceret arkitektur i mængder, der blæser én lidt omkuld, hvorefter man tager kaffen på Hotellet i Hjerting. CafeLatte, ja, tak. Med udsigt, ja, tak. Nu breder byen sig ud for én og man turer rundt i Hjerting, Sædding, Gjesing, Kvaglund og alle de andre navngivne kvarterer, der nok er nye, men alligevel har hver deres særpræg. Revirer for forskellige slags borgere i byen? Hvem ved? Først og fremmest aner man, at byen er planlagt med grønne kiler mellem disse kvarterer og et logisk vejnet. Det kunne ligne drømmen om den socialdemokratiske velfærdsby, men er det ikke. Lighed er ikke en stor dyd her. Ulighed heller ikke for den sags skyld, selvom den er tydelig. Initiativ, virkelyst, drift, ja, og man skal sørge for sig og sine selv. Bestil noget!

En af de grønne kiler huser hele Esbjergs idrætsliv, svømning, badminton, fodbold, fitness, tennis, skøjtehal i gangafstand fra hinanden. Med et kommunalt sundhedscenter lige midt i det hele. Værsgo, en velfærds-præsenterbakke m/u rådgivning og m/u privatisering. Reviret for sundhed. På samme måde med kulturen. Den befinder sig lige oppe på bakken over havnen og i kanten af centrum Kunstmuseum+Musikhus, endda under udvidelse. Og igen mærker man kræfterne, energien og modet, for hvem andre

end Utzonerne skal være arkitekter? Nostalgi? Tag til Ribe! Der er selvfølgelig flere kultursteder, Tobaksfabrikken, konservatoriet, museet o.s.v., men det er her på skrænten, Esbjerg viser sig frem, kan man sige. Og så ind i byen, der er skruet sammen som Fredericia med vinkelrette gader, men nu ikke af militære grunde. Det har vel bare været praktisk? Centrum er forholdsvis stort med Kongensgade som den absolutte navlestreng. Og som i Fredericia har Esbjerg tilsyneladende valgt at gøre meget ud af dets centrum, (der findes butikcentre endda med Bilka, selvfølgelig, men de skal ikke knække byen, har man indtryk af). For centrum er meget levende. Her kommer folk ikke bare på besøg. Butiksudbuddet virker rimelig mangfoldigt, café- og udelivet ligeså, og de butiksløse gader er måske ikke arkitektoniske perler, men til gengæld ret behagelige rammer for en gåtur gennem byen.

Og så er den der pludselig igen, planlægningen, revirtanken. Skolegade har udviklet sig til Esbjergs "Jomfru Ane Gade", tydeligvis. Gang-i-den, fuld skrue torsdag-lørdag, men hvor ligger så kriminalforsorgen og turistkontoret? Selvfølgelig på torvet for enden af Skolegade. Praktisk, firkantet, nemt. Alligevel er det som om Esbjerg er lidt undskyldende. Er vi noget? Har vi noget at byde på? Er de gamle (stor)byer ikke meget bedre? Måske er det et tegn på at byen har udviklet sig så kraftigt, at man først i de senere år er stoppet op og har spurgt sig selv: Hvem er vi og hvem er vi noget for? Det er ikke til at vide. Men for den besøgende fra hovedstaden er Esbjerg en moderne europæisk (stor)by - modsat Kolding, der virker amerikansk, Odense, der er mere klassisk europæisk og Flensborg, der nærmest er umoderne europæisk. Esbjerg virker tolerant og udadvendt, grænsende til international/global. Man har en vis kultur og selvom ordet markeds kræfter bestemt ikke er et fy-fy her på stedet, så er Esbjerg ikke nær så markkrigerisk som f.eks. Aalborg. Esbjerg er bomstærk, kraftfuld ud over alle grænser, modig og virker også eventyrlysten. Man aner en vis djærv og ret ligefrem tone - men også reminiscenser af vestjysk beskedenhed.

Esbjerg er **energi og udsyn**

HADERSLEV

Alle veje fører til Haderslev, viser kortet. 9 indfaldsveje? Kan de have det i kroppen? Vi er i bil-land. Måske er det tilfældigt, men uanset hvor man ser hen på turene ind til byen, vrir det med biler, gerne lidt ældre, en anelse brugte, ikke for prangende, men i mængder. Men man vænner sig til det og kigger sig omkring. Vi er i det-bugter-sig-i-bakke dal-Danmark, og man kører ned til Haderslev uanset om man kommer fra syd, nord, øst eller vest. Byen kan ses på afstand og ligner noget fra gamle dage med sin voldsomt dominerende domkirke. Det er en velkomst, som er Højskolesangbogen værdig. Og straks, når man ankommer, ses det igen. Det med bilerne. De er parkeret overalt, visse steder i en pærevælling og på meget rodede steder. Og medens man tænker over dét, rammer man en lille p-plads, stiger ud og opdager noget, man aldrig har hørt om. Et drive-in bageri? Øh, tænker man, medens den ene efter anden bil forsvinder hen ad rampen. Er der også en rigtig bager? Det er der, skulle den arrogante københavnere lige sige. Et marmoralads! Ni til at ekspedere! Lagkagehuset på Christianshavns Torv i København kan lige være med, tænker man og opdager, at det er samme selskab, der driver begge bagerier. Nu er man i Sønderjylland, kagebordenes paradys. Og lidt i udlandet. Der er en anelse tysk over byggestilen i centrum og på de gamle borgerskabsvillaveje, men selvfølgelig ikke i forstæderne. Her er vi klart i Danmark (sammenlignet med forstæder i Flensborg).

Sproget er også markant anderledes. Møjn, möjn, nøjagtig som i Flensborg, også blandt helt unge mennesker. Og senere bliver det stærkt understreget på den smukke kirkegård med udsigt (sic), hvor noget så fremmedartet som gamle mindesmærker for både danske og tyske soldater ligger ualmindelig velholdte hen, endda med kranse og blomster. Man står lidt stille. Grænselandet, tysk mindretal, 1864-1920, vi er syd for Kongeåen, besættelsen. Men det er jo længe siden og betyder det noget i dag? Øjensynligt. Men der er bestemt ikke tysk orden i Haderslev. Nok er der industri-kvarterer nord og syd for byen, men så sandelig også andre

Vi er tydeligvis tæt på grænsen, sådanne huse kendes ikke på Sjælland.

steder. Beboelse og småindustri ligger klods op af hinanden, bindingsværkshuse er naboer til fortumlede p-pladser, skurbyggeri finder sammen med helt nye huse, sydsiden af fjorden er forbeholdt kommunale virksomheder og industri inkl. spredte boliger, i det hele taget er byen og fjorden ikke særlig godt forbundne - hverken byplanmæssigt eller mentalt. Det er som om fjorden bare er der. Men man bliver hele tiden overrasket, ikke meget er forudsigelig orden. Lidt rod. Lidt tilfældigt. Og dog. Det lille klosterkvarter og området omkring Domkirken emmer af kunstner-revir, en del villaveje er unisone og huser klart nøjagtig samme slags livsstil, noget af etagebyggeriet ligeså. Men ellers er det hele meget sammensat. Og derfor ret charmerende. "Hvis ikke noget er grimt, ved man jo ikke hvad der er kønt", er her en sætning af fuld valør. Meget, rigtig meget, er smukt. Men nok så meget det stik modsatte. I Haderslev er centrum centrum af byen. Både Kvickly og Føtex befinder sig her, og det siger det meste. Ingen decentralisering. Byens butikker, bibliotek, hotel og caféer er bestemt up to date, selvom det hist og her er tydeligt, at finanskrisen også her har slået til med sine "Udlejes"- og "Til salg"-skilte. Det kan være tilfældigt, men en tur rundt i centrum afslører, at her findes loger og Odd Fellow og meget andet godt, som har noget trange kår i det moderne storbyliv. Hvor det hedder netværk og VL-grupper og er præcist det samme.

Omgiven er så smuk så det gør ondt, men landsbyerne og bebyggelserne virker ikke ovenud velbjergede. Er vi i ud-kantsdanmark eller skyldes det bare, at de mange flotte huse og smågårde endnu ikke er opkøbt af romantiske byboere? Hvem ved? Under alle omstændigheder er borgerne i Haderslev forkælet med nogle fuldstændig fantastiske muligheder for liv i naturen, på fjorden, i Lillebælt, omkring Haderslev Dam, ved Damende og i Pamhule Skov. Kulturen giver sig selv og er ligesom i Fredericia en integreret del af byen.

Haderslev er en gammel by. Og en lidt gammeldags by, også. Man kan nemt føle sig hensat til en anden tidsalder end i f.eks. Kolding, hvor ordet er fremtid, medens det her er fortid. I den bedste betydning, for nok er byen gammel, men nutiden er jo ikke af den grund lagt under mulde. Haderslev får en til at tænke på TV-serien Matador. Der er noget patriarkalsk over byen, lidt Varnæs, lidt skepsis overfor forandring, lidt lokalpatriotisme, megen tryghed og megen stolthed ved "at være udvalgt" til at bo her. Man aner, at man som tilflytter skal "ind i Haderslev" ikke bare fysisk, men mentalt, og det er måske ikke enhver beskåren. Der er noget enten Haderslev - eller ikke-Haderslev over det. Hvilket præcist gør, at Haderslev er en selvstændig, klar og troværdig by.

Haderslev er **borgerskab og tradition**

Byanalyse 2009

SØNDERBORG

Man kan køre over den nye eller gamle bro. Det er bestemt ikke det samme, men i begge tilfælde får man et suverænt blik mod byen langs vandet. For det er vand det hele her-nede. Der både er fjord, hav, nor, bugt, sund og vig. Dansk guldalder og Eckersberg2.

Også her kører man ned til byen, fra Dybbøl, en forstad, der faktisk ligger næsten 70 meter over havet, fra lufthavnen, fra Als, nedad, nedad. Det er et smørhul, den by, tænker man banalt. Men det er ikke helt galt, viser det sig.

Medens Haderslev gav anelser om grænseland og tysk indflydelse er vi nu i den ægte vare. Tyskland ligger lige over fjorden, mod syd, synligt hele tiden. Dybbøl Mølle og Banke, Gendarmstien og Skanse IV fortæller sin del af historien, (hvis den moderne dansker ellers kender den). Men især er mange huse i Sønderborg så tydeligt tyske i deres udseende og udstråling, at man ikke altid er sikker på, om man er nord eller syd for grænsen. Sønderborg er lidt tysk for danskeren og sikkert også lidt dansk for tyskeren.

Men man skal så bare tage turen ud til byens villaområder og etagebyggerier (hvor der findes mange smukke af slagsen), så er vi hjemme igen. Husenes alder falder præcist med afstanden til centrum. Lag på lag. Og så midt i det hele Bilka, Jysk, Netto, Biva, Harald Nyborg og alle de sædvanlige kædebutikker på rad og række heroppe mod nord, tæt på hovedvej 8. Bilka? I Sønderborg? Nå, ja Danfoss og Nordborg og tusindvis af ansatte.

Der er god balance mellem centrum og storcentret. Kvikly er i centrum ligesom mange specialbutikker. De store holder sig udenfor. Gågaden er lang og behagelig, hvilket passende mange mennesker tilsyneladende også synes, for her er godt lørdagsliv og god gang i caféerne, restauranterne - og grillbarerne.

Og dog. Tilsyneladende er 3-4 spisesteder lukket med ét hug i Rådhusgade, det ligner ikke et tilfælde. Og om aftenen opdager man, at Jensens Bøfhus er aldeles overfyldt, der er endda kø udenfor, medens restauranterne langs havnen kun er tyndt besat. Krisen kradser og Dybbøl Mølle maler.. Men først og fremmest er man prisbevidste. Eller er man bare helt kolde i den forstand, at man jo altid bare kan køre 30 km mod syd og købe for det halve i Flensborg? Begge dele, sikkert. Grænselandet igen, men nu direkte på penge-pungen.

Byen Sønderborgs kan absolut ikke beskyldes for at negligere havnen og vandet. Der ser ikke ud til at være nogen arbejdshavn tilbage. Kun lystbåde og fritidssejls. Og udsigter fra de mange, mange huse, der ligger op ad skråningerne og langs vandet. Det gælder om at nyde livet, ser det ud til.

Der er selvfølgelig industri i selve Sønderborg, men ikke så det syner. Der er arbejdspladser i kommunen, på sygehuset og i serviceerhvervene. Der er Alsion og uddannelse og fremtidsdrømme. Men ellers ligner det mest af alt en fritidsby. Her er man ikke på arbejde, man dyrker vandet, kulturen, naturen, kroppen - og styrker købemusklen. Måske er man en smule forkælet? Det går alt sammen, bare Danfoss klarer sig og grænsen og den tyske moms ikke flytter sig.

Sønderborg er en ualmindelig dejlig bosætnings- og turistby (turister og tilflyttere efterspørger nogenlunde det samme). En ægte provinsby med egen historie, et tydeligt centrum, gode forstæder og en fantastisk natur (=vand). Man falder ned i Sønderborg. Bliver klogere på sig selv. Og det land, vi lever i.

Sønderborg er **sund fornuft og innovation**

Den gode historie er, at der er dynamik og konkurrence. Den dårlige, at byens centrum ikke er attraktivt nok for mange mennesker.

Byanalyse 2009

FLENSBORG

Man skal over en grænse og mærker det straks. Lige meget, hvordan man nærmer sig denne nordligste tyske (stor)by, rammer man en omegn, der er meget fremmedartet for en dansker. Pludselig er forstæder, villaer (moderne som ældre), etageejendomme, veje, benzinstationer, butikscentre, parkeringspladser og alle andre "ikke-steder" helt anderledes end hjemme. Man får nye øjne. Og øje for, at de danske "ikke-steder" måske slet ikke er så tossede eller kedelige, som man ellers er enige om på bjerget, måske er de endda direkte flotte? For med danske øjne er Flensborgs yderområder ualmindelig grimme - eller mere politisk korrekt, upersonlige eller uinspirerende. Aldrig har man set så mange etageejendomme, der nærmest bare ligger dér og stråler i deres arkitektoniske uambitiøshed. DDR? De almindelige nye enfamiliehuse kan stort set rubriceres i samme kategori. Industriområder er hverken værre eller bedre end andre steder, hvilket siger ikke så lidt. Butikscentret mod syd er så markkrigerisk, at Fredericia kan gå hjem og lægge sig. Vejene er effektive, rene for sne og bestemt gode at køre på, men der er mange af dem, skulle vi hilse at sige. Og ligesom i mange danske byer er havnen aldeles optaget af grim industri og ikke eksisterende udsigter.

Byen Flensborg virker luvslidt, lidt forarmet og meget modløs.

Men så ankommer man til centrum, hvor parkeringen fungerer smertefrit for en udlænding. Skiltningen er god. Det er nemt at finde rundt, også uden kort. Der er en stor kirke dér, en havn her, et torv hist og en lang, lang gågade midt i det hele. Det er er chok. Ingen af de andre byer udsætter én for så brat en overgang mellem forstæder og centrum, mellem nyt og gammelt, grimt og smukt. Man opdager ret hurtigt, hvor (nogle af) byens rige bor, tæt på centrum og udsigt, men det er først og fremmest gåturen rundt i centrum, der imponerer en dansker. Her er stemning. At det er jul forstærker selvfølgelig følelsen. Hvor i Danmark har man lavet julemarked med hundrede boder med øl, pølser, julekna og alverdens finurligheder? Og bedst af alt, glæden og fornøjelsen ændrer sig ikke ved det senere besøg på en snekold januardag. Der er masser af butikker, men man skal ikke gå meget rundt før man opdager, at det ikke er "luxus-tyskland", man er i. De dyre mærkevarebutikker, man ellers kender fra andre dele af Tyskland, findes kun sporadisk her. Der er ikke kunder til det, konstaterer man uden overraskelse. Den lille enklave af sjove butikker i og omkring Rote Strasse modsiger ikke for alvor denne påstand. Men så skal man have en kop kaffe, spise eller bare sidde på café og glo i den lokale avis eller turistbrochure, der fortæller samme lidt

triste historie, som man selv allerede har opdaget. Men nu kan de noget, alle danske byer kunne lære meget af. Der er et utal af spisesteder for enhver smag fra Imbiss til gastronomi i Michelin-klassen. Det sidste ganske vist i Glücksburg, hvor man senere opdager, at her findes reviret for mennesker, der åbenlyst ikke synes, at Flensborg er en bolig værd. Men man behøver ikke tage derud, selvom slottet bestemt er et besøg værd, man kan spise sig mæt og nyde livet overalt i Flensborg centrum. Og det gør de så, tyskerne og de mange besøgende danskere. For tyskerne vedkommende tænker man grumt, at de tager herved for at blive fri for omgivelserne hjemme i forstæderne. At Flensborg har et rigt, klassisk kulturliv giver sig selv, der er et utal af koncerter, teaterforestillinger, udstillinger og der er gode museer - også for den besøgende dansker. Kunne en dansker bosætte sig i Flensborg (og f.eks. arbejde i Sønderborg eller Kolding)? Det sidste er ikke noget problem, som vi allerede har været inde på. Det første er bestemt også tænkeligt, men først og fremmest af én og samme grund. Prisniveauet. Man stiger ganske enkelt markant i levestandard ved at flytte herved, hvis man ellers er lidt neutral i forhold til dansk boligstil og -standard. Flensborg er således en mærkelig by - for danskere. Dens centrum findes ikke meget bedre uden for de rigtige storbyer. Dens yderområder findes ikke meget værre - i Danmark. Det gør, at Flensborg føles ret gammeldags, en smule (små)borgerlig, bestemt ikke intellektuel og ikke meget forførende.

Byen ligner et menneske med et stort hjerte, en ældet krop og iklædt lidt slidt genbrugstøj. Men Flensborg er også en levende og imødekommende by, måske på den lidt langsomme og indadvendte måde, den er regulær og ordentlig, men bestemt også lystig og lidt fræk. En knejpe i ordets allerbedste forstand.

Flensborg er **god gammeldags Gemütlichkeit und Gast-freiheit**. For en dansker.

Byanalyse 2009

ODENSE

Det ligger i generne. En klassisk europæisk (stor)by som Odense er skruet sammen på en bestemt måde. Der er indfaldsveje, nogle med træer, nogle bare brede og 4-sporede. Der er en eller flere ringveje, som man bare skal ramme og så til højre eller venstre. Og der er et centrum, som er knudret og umulig at finde rundt i, også med bil. Og så er der gågader helt inde i hjertet af byen. Det slår aldrig fejl. Sådan er det, og man kan bare begynde fra en ende af.

Odense er stor. Og den trækker tydeligvis mennesker til sig, hvilket også bevises af befolkningsstatistikken. Der bygges og udvikles og forandres. Byen vil tydeligvis være noget. Skyldes det, at beliggenheden midt mellem hovedstaden og Hundredekilometerbyen kan blive problematisk, at man kan blive klemt og måske ende med alene at være noget for - Fyn?

Hvilket måske ikke er det værste, der kunne ske. Odense er den eneste af de 8 byer, der ikke kan ses på afstand, fra vandsiden. Man kan faktisk besøge Odense uden overhovedet at opdage fjord og vand, bortset lige fra Odense Å. At byen som andre "havnebyer" har gjort alt for at skjule vandet med industri, enorme siloer, kraner og kraftværker forstærker kun fornemmelsen af, at vi vist befinder os midt inde i landet, på Fyn. (Man er i gang med at inddrage vandet

*Odense er kendt for H.C.Andersen og - Vollsmose.
Det sidste trækker helt uretfærdigt nedad.*

i byen, men det er ligesom gået i stå og har nok meget lange udsigter, for der foregår rent faktisk noget i siloerne. Endnu).

Odense er samtidig i årevis blevet kritiseret for sin højst mærkværdige tvedeling af centrum med Thomas B. Thriges Gade. Det er nemt nok set med 2010-øjne, men virkeligheden så altså anderledes ud for 50 år siden. Alligevel er det overraskende, hvor lidt byen har gjort for at gøre bod på skaden. Men måske finder beboerne i det idylliske kvarter omkring H.C.Andersens hus det helt rigtig sådan at leve i deres egen isolerede landsby midt i centrum?

Resten af byen virker nemlig på samme måde. Den er stærkt og meget tydeligt revir-opdelt og passer derfor som fod i hose til moderne mennesker. En køretur rundt fortæller præcist, hvor "vi skal bo". Og ikke bo. Vollsmose er landskendt som et af landets største samlede kvarterer for indvandrere i flere generationer. Og det ses. Parabolantennener på hver anden altan. Noget for os? Hunderup-kvarteret er ikke en tøndel anderledes, kun bor der lidt andre typer her. Og så videre. Masser af små og alle meget dejlige enklaver - Stige, Hunderup, Tarup, Højstrup, Fruens Bøge, Dalum, Sanderum, Dyrup, Hjallese, Neder Holluf. De har navne alle sammen, og man kan næsten høre det, når mennesker mødes: "Nå du bor i Hjallese, ja, vi synes jo bedst om Tornbjerg".

Hvilket kunne få én til et øjeblik at stoppe op og spekulere over begrebet, ghetto. Il Ghetto er navnet på den ø i Venedig, som jøderne fik tildelt, og som de ikke måtte forlade om natten. En ghetto er altså et sted for mennesker, der mener det samme eller ser ens ud eller bare har samme livsstil. Hvad galt er der i det? Er det mere demokratisk, eller giver det større egalitet at sprede en hvilken som helst familie ud over et hvilket som helst areal? Er det i virkeligheden mod den menneskelige natur? Skaber det bedre fællesskaber? Eller mindre lejr-tænkning (vi er bedre end de)? Måske er ghetto'er af det gode?

Men man kan nemt komme i tvivl i Odense, hvor Vollsmose ganske vist har et elendigt ry, men ikke desto mindre er en lang gåtur værd. Ligesom de mange andre kvarterer er det. "Nå sådan bor lower middle", ville min engelske veninde sige. Når dagen er omme, vil et hvilket som helst menneske kunne finde et område og en bolig i Odense, der ville passe dem fortrinligt. Det kan man til en vis grad også sige om Esbjerg og Kolding, men her er det så tydeligt, at H.C.Andersen kunne skrive om det.

Industriområderne i Odense er gennemgående ret flotte og lagt ud med en vis pli, forekommer det. Og hvilket revir for

Byanalyse 2009

Igen et bycentrum med mange, mange butikker og udesteder, man ikke finder hverken i storcentrene eller i andre byer. Er det her en butik for de store herregårde på Fyn?

et andet "ikke-sted", nemlig Rosengårdcentret med tilliggende hartkorn, - hvor senest IKEA har slået teltpælene op og efter sigende har haft så mange besøgende i åbningsweekenden, at et hvilket som helst museum, tivoli eller vandland ville få kvababbelse i pengepungen.

Revirerne for kultur befinder sig omkring (1) Brandts Klædefabrik (folkeligt), (2) i førortalt HCA-kvarter+Carl Nielsen Museet+Koncertsal+Domkirke (gamle dage), (3) omkring Kongens Have med Odense Slot +/- skulpturer, Odense Teater og Landsarkivet (finkultur) samt (4) på Rugårdsvej med TV2 (moderne kommerciel massekultur). Der er orden i sagerne og ingen smalle steder. Heller ikke, for resten, hvis man meget hellere vil deltage i eller se sport.

Odense er tydeligvis en uddannelsesby par excellence. Ikke bare Syddansk (her er ordet igen) Universitet, men masser af andre skoler leverer ungdom til byens natteliv. Som af gode generationsmæssige årsager ikke kan anmeldes her. Kun kan man konstatere, at mandag-torsdag aften i Odense centrum ikke er en fest. Faktisk er der helt dødt fra kl. 17.30, hvor butikkerne lukker. (Om sommeren er det anderledes, ved man så af erfaring). Men alligevel. Det er for søvnigt af landets trediestørste by.

Men ellers er centrum bestemt en lang gåtur værd. Ligesom Flensborg har man sit stormagasin (Esbjergs Anva er for

længst afgået ved en ikke ufortjent død). Der er mange specielle specialbutikker, men også de sædvanlige kæder, der er smøger, a la Rote Strasse i Flensburg, fra Kongensgade med hyggelige småbutikker og caféer, der er gode men lidt vel døde pladser og der er vand i gangafstand. Områderne omkring åen er en lise efter den megen skubben og trængsel i gågaderne.

Alligevel efterlader Odense et indtryk af en vis tilbagelænhed. Den er ikke nær så energisk som Esbjerg eller Kolding, mere intellektuel, betragtende, fortolkende og snakkesalig. Mere Paris end New York. Måske en smule selvtilfreds, for vi fynboer i Odense er da blandt de udvalgte og heldige, hvad kan sammenlignes med vores by? Overdrevet, måske, det hele er jo rent faktisk godt, ordentligt og pænt, bestemt, men her mangler den rigtige storbys vildskab, anarki, råhed og bryden op gennem asfalten. Man er noget for alle og derfor lidt profilløs og gråmeleret. Jokeren optræder kun under kontrollerede former, føler man.

Odense er **Intellekt og orden**

Byanalyse 2009

SVENDBORG

Ligesom i Sønderborg er der to broer – endda flere, hvis man skal videre til Langeland. Og igen oplever man på den måde byen udefra, oppefra, nedefra. Og man er straks forført. Det er det stik modsatte af et ikke-sted, vi befinder os i. Så over-idyllisk på afstand og igen tæt på, at man bliver aldeles opløftet, da man her finder det første systematiske graffiti blandt de ni byer. Og man tænker på det mærkelige navn på kulturstedet, Rottefælden.

Der er ikke megen industri og den er nogenlunde pænt placeret mod nord omkring dertil indrettede veje. Har Svendborg mon endnu opdaget, at den udgør det nyeste skud på stammen af gamle provinsbyer, der er kommet ind i motorvejs-varmen, og hvad det indebærer? Havnen har industri, men ikke mere end godt er. Samt naturligvis sejlruterne til de mange eksotiske øer mod syd. Men ellers er kystlinjerne (i flertal her, må man sige) behersket af villaer, lystbådehavne, promenader, både- og badebroer, grønne områder, det vil sige fritidssysler. Man har indtryk af, at enhver svendborgenser har en båd og behersker brugen af den. Måske får man som indbygger og tilflytter lynhurtigt indpodet, at man her befinder sig i en søfartsby? Hvad der i dag kun kan fortolkes meget snævert.

At køre langs kysten af selve Svendborg, Vindeby, Troense og på Thurø er en lang tour de force i rigmandsvillaer plus/minus 20%. Herlighedsværdier, enhver storkøbenhavnervar kender til, men kun sporadisk, ikke engang Sønderborg kan være med her. En overklasse (undskyld ordet) af mennesker med udsigt. Og ingen af dem skjuler sig, man kan fra vandet glo direkte ind i alle herlighederne.

Byens øvrige villa- og etagehus-kvarterer ligner resten af Danmark, men at bo her må alligevel – som i Sønderborg, Haderslev og Fredericia – give borgerne en tæt fornemmelse af det allestedsnærværende vand. Også selvom baglandet oppe i bakkerne og ude på øerne bestemt ikke er at foragte. Hvis man tager den rigtige vej, kører man også ned i Svendborg. (Kan måske give lidt problemer, når man skal hjem fra de bemærkelsesværdigt mange gammeldags værtshuse i byen?) Man er nærmest på en serpentinvej og et øjeblik efter er man faret vild i smågaderne i centrum. Tak for det, man oplever en del mere udenfor alfarvej end på den slagne. Svendborg har valgt side. Centrum skal være centrum. Her er både en Kvikly og en Føtex, men også et utal af specialbutikker og gode indkøbsoplevelser omkring hjørnerne. Der er en del restauranter af gennemsnitlig kvalitet, som sagt mange værtshuse, men kun få moderne caféer. Er man en smule skeptisk overfor storbylivet hernede? Eller mangler der simpelt kunder. At sidde på en udmærket café og glo på Kviklys hovedindgang, men selvfølgelig alligevel de forbi-passerende, er ikke den største oplevelse. Men det er december og om sommeren er det ganske anderledes. Håber man. Men hvorfor er torvene fyldt med biler? Omegnen er som sagt ikke kedelig. Man skal ikke langt for at finde et slot eller en herregård. Er Valdemars Slot virkelig så stort? Der er rimelig tæt adgang til en hurtig omgang ø-kuller, dog ikke på Tåsinge eller Thurø, der virker som direkte forstæder til byen. Man kan endda komme i skoven lige mod nord. Og det fremragende Egeskov Slot ligger kun 15 minutter væk.

Svendborg kan nemt opfattes som først og fremmest et bopætningssted. Nok er der arbejdspladser i byen, men hvorfor ikke bo her og arbejde i Odense? Hvad rigtig mange så også gør, hvorfor skulle motorvejen ellers bygges? Man får nu en vis mistanke om, at mange af pendlerne har fravalgt Odense's pænhed og regelretted for det lidt mere vilde Svendborg. Er mange af rigmandsvillaerne plus minus 20% i virkeligheden ikke beboet af rigmænd fra det private erhvervsliv, men af pæne og lidt oprørske lektorer, læger, kulturpersoner og offentlige embedsmænd? Er byen delt mellem denne kultur- og økonomiske elite og så ganske almindelige arbejdere med hang til Liste A eller O? Det kunne godt være sådan. Hvis man skulle gætte efter et døgnsohold.

Svendborg er en lidt magisk by. Den er kraftfuld og frydefuld, overraskende og jordnær, original og idealistisk, energisk og omsorgsfuld. Alt sammen på én gang. Der er ikke så meget business over den. Snarere noget normbrydende, men en smule a la 68.

Svendborg er **idealisme og inspiration**

AFSLUTNING

Sammenfatning

Man kunne samle det hele i en tabel som i figur 15. Der så afgjort er set gennem ét par briller, men konkluderer de indtryk, der er samlet gennem besøg i de ni byer. En slags østdansk karaktergivning - med et glimt i øjet. For måske er det helt anderledes for alle de mange tusinder, der bor i de pågældende byer?

Som det ses, er der store forskelle mellem byerne. Den ene er bestemt ikke bedre end den anden, alle har de deres særkender og alle kan de noget, de andre byer ikke kan. (Ligesom de alle kan det samme - på basisniveau). Og det er jo netop det spændende.

Hvis man på forhånd, via landkort eller avisartikler f.eks., havde en idé om, at der i virkeligheden her er tale om fire (stor)byer og 3 mindre byer, bliver man til fulde bekræftet af virkeligheden.

Esbjerg, Flensborg, Odense og Vejle+Kolding+Fredericia+Middelfart har hver deres styrker og svagheder. De udgør hver deres kraftfelt i "hjørnerne" af motorvejsnettet. Meget, meget groft kunne man sige, at Esbjerg er hånden, Odense er ånden, Trekantområdet er handlingen og Flensborg er fornøjelsen. Det ligner en arbejdsdeling.

Svendborg, Sønderborg og Haderslev er noget helt andet. De ligger alle nogenlunde tæt på motorvejsnettet, men man falder bogstavelig talt "ned" her. I Svendborgs inspiration, Sønderborgs innovation og Haderslevs tradition. Det ligner en anden arbejdsdeling.

Figur 15: En slags østdansk karaktergivning - med et glimt i øjet. For måske er det helt anderledes for alle de mange tusinder, der bor i de pågældende byer?

Farverne symboliserer styrken af de pågældende områder - rød=stærk, orange=midt-i-mellem og gul=svag.

	Natur	Kultur	Kropslighed	Gastronomi	Byliv	Anarki
Kolding						
Fredericia						
Vejle						
Haderslev						
Sønderborg						
Flensborg						
Esbjerg						
Odense						
Svendborg						

Bosætning

Hvem vil så bo hvor, kunne man nu spørge. Er der nogle bestemte "typer" mennesker, regionen og dens forskellige byer kan tiltrække? Og er der tilsvarende andre, der helst vil være fri?

Den slags spørgsmål er ikke til firkantede svar.

Men helt overordnet kan regionen og dens byer (måske bortset fra Odense) ikke tiltrække mennesker, der må være i magtens centrum, storbyen, metropolen. Hermed menes det administrative, kulturelle, erhvervs-, uddannelses-, underholdnings- og mediemæssige brændpunkt. Det er måske den femtedel af befolkningen, for hvem netværk på kryds og tværs i "eliten" og det meget moderne, anonyme liv føles uomgængeligt for dem. Det er ofte også mennesker, der har så specialiseret en uddannelse eller kunnen, at deres evner ikke kan komme til udfoldelse i mindre samfund og byer. Men hellere konge i provinsen end knægt i København, kunne man sige med en omskrivning af et kendt ordsprog. Så resten af befolkningen vil uden videre kunne bosætte sig i Region Syddanmark. (Hvis ikke "kulturelle" forhold tilsiger noget andet, f.eks.: "Jeg vil som inkarneret nordjyde føle mig som en helt fremmed dernede" eller "Jeg er meget afhængig af min venne- og familiekreds her i Helsingør" eller...).

Problemet med bosætning starter imidlertid et lidt andet sted, nemlig i regionens placering i min hjerne. Kender jeg den? Står dens byer bare rimeligt klart på min hjernebark? Har jeg noget som helst forhold til livet på Fyn eller i det sydlige Jylland?

Byanalyse 2009

Regionen og mange af dens byer er enten ret ukendte eller er omgivet af en del fordomme. Man kender måske byens navn, men forbinder det ikke med noget som helst – eller noget helt forkert. "Hvis jeg skal til Jylland kan jeg vel ligeså godt bo i Skive som Aabenraa, ikk'?"

Byerne og regionen har ganske enkelt ikke "markedsført" sig særlig målrettet. Hvad står de for? Hvad vil de mig? Hvad kan de byde på? Jeg kender måske 25 rockstjerner og ved, hvad de står for, kan endda høre dem for mig. Jeg kender også 25 danske byer, måske, men kan hverken "høre" dem, se dem og jeg ved slet ikke, hvad de "står for".

Der er altså først og fremmest tale om et kommunikationsproblem. Eller som en tidligere SAS-direktør udtrykte det: Det, der ikke kommunikeres, eksisterer ikke.

Måske er flere af byerne og dele af regionen en slags store "ikke-steder"?

Når det er sagt vil især de tre store byer uden videre kunne tiltrække al slags erhvervsliv, d.v.s. mennesker, der arbejder i den private sektor. Vi er i produktions-Danmark, hvor initiativ og iværksætterånd er i højsædet. Det er her absolut ikke pinligt at have succes. Og man må godt vise det, hvilket en god del af befolkningen bestemt ikke foragter. Det betyder, at alle slags uddannelser, korte som lange, tekniske som humanistiske kan føle sig hjemme her, bare overskriften hedder erhvervsliv.

Det bliver straks lidt sværere for akademikere, der føler sig mere knyttet til den offentlige sektor og et liv eller en karriere der. Her er kun Odense rigtig attraktiv, fordi man her har en god akademisk tradition, endda er i vækst, fornemmer man. I alle de andre byer er der tale om et andet valg for denne gruppe: Vil jeg arbejde i en (måske endda mindre) provinsby resten af mit liv? Vil jeg og min familie kunne leve og ånde i byer, hvor anonymiteten er meget mindre end i København eller Hundredekilometerbyen? Bliver det hele for indeklemt for mig? Svarene svæver som sagt i vinden, for målgruppen her skal bibringes kendskab til og interesse for byerne og det forskelligartede liv, der leves dér.

En tredje gruppe kunne kaldes "den anden ungdom", d.v.s. mennesker, der er på vej ud af arbejdsmarkedet og ønsker at bosætte sig væk fra den store by (eller vil ind i den fra landet). Denne gruppe er ret stor og ofte endda meget velbjerget. De vil være en stor gevinst for byerne, fordi de har overskud, de er aktive og kan bidrage meget positivt til byens civile liv. Der er her tale om bosætning, hvor arbejde ikke spiller en stor rolle, og både Sønderborg, Svendborg, Haderslev og måske også Fredericia har store fortrin her. Bagsiden af medaljen er, at gruppen bliver en kommunal "belastning", når den bliver rigtig gammel, d.v.s. over 75 år, selvom det jo til dels opvejes af gruppens positive bidrag indtil da. (I den forbindelse kunne det være frugtbart, om kommunerne tog fat i deres ældrepolitik med nye øjne: Ældre er ikke skrøbelige og svage, ikke til ældreboliger og hjemmehjælp, ikke fattige, ensomme og syge. Ældre er overvejende stærke).

Byanalyse 2009

En fjerde gruppe består af de, der samlet kunne kaldes "velfærdsarbejdere", d.v.s. mennesker som er kommunalt ansatte - med medarbejderniveau. De udgør til gengæld nok ikke noget stort problem, for mange af dem er i byerne i forvejen og skal ikke "trækkes til" fra andre landsdele, højst fra resten af regionen.

Endelig kunne man så se på gruppen af unge. Mange af dem vil pr. definition væk fra en hvilken som helst by, medens de uddanner sig. De vil ind til storbyens liv og fest. Det er en lov, alle forældre kender. Men det viser sig, at en stor del af dem alligevel vender tilbage til hjembyen igen - hvis ellers deres uddannelse passer. Men om byerne er opmærksomme på dette og holder løbende kontakt med deres egne "frafaldne" unge, medens de er væk, vides ikke. Det burde de måske. Nettet er opfundet. Netværk ligeså.

Hvad holder sammen på alt det her? For det første er der tale om mennesker, der har fravalgt storbyen som bo-sted. Måske fordi naturen, overskueligheden, det "nære" og menneskelige spiller en stor rolle for dem. Dog ikke så meget, at de flytter helt ud på landet. De vil et nogenlunde moderne byliv, men ikke stresset storbyliv. De vil natur i passende afstand fra byen. De vil nærhed, altså ægte provinsbyliv i stedet for anonymitet. Og de vil være sammen med mennesker, have rigtige bekendtskaber, ikke bare netværk. Men de foragter ikke storbyen. De vil bare ikke bo i den. Ligesom de bestemt heller ikke vil bo ude på landet.

Er der en eller to million danskere, der har det på den måde? Sandsynligvis.

Tak

Herefter er der kun ét at sige: Det har været en fornøjelse igen at besøge Fyn og det sydlige Jylland og de større byer her. Det har været temmelig overraskende at opleve dynamikken i de store og det afslappede liv i de mindre byer. En del fordomme er punkteret, faktisk så meget, at min egen "provinsby", Helsingør, er blevet sat i alvorligt relief. Så måske skulle man alligevel bryde op fra det højstemte Nordsjælland?

Jeg ved i hvert fald, hvor jeg godt kunne tænke mig at bo i Region Syddanmark. Og ikke bo. Under alle omstændigheder skal vi besøge regionen som turister. Men det er jo en helt anden historie. Eller er det? Er bosætning og turisme i virkeligheden ikke to sider af samme sag?

Jørn Duus Hansen

Region Syddanmark
Damhaven 12
7100 Vejle

regionsyddanmark.dk

